

Mato Bartoluci **SREDSTVA EU FONDOVA
U FUNKCIJI RAZVOJA
RURALNOG TURIZMA U
HRVATSKOJ**
**Zrinka
Starešinić**
**Duška Mia
Franić** **EU FUND'S ASSETS IN
THE FUNCTION OF RURAL
TOURISM DEVELOPMENT
IN CROATIA**
Filip Bartoluci

SAŽETAK: Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj kao posebna vrsta turizma operativno se i organizirano počeo razvijati devedesetih godina prošlog stoljeća. Od tada je broj registriranih turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstava na razini države neprekidno u sporom, ali uzlaznom trendu. U ukupnom prihodu od turizma Hrvatske, turizam na ruralnom prostoru sudjeluje sa samo 1% prihoda. "Procjenjuje se da ruralni turizam, uključujući i planinska područja, sudjeluje u ukupnim međunarodnim putovanjima s udjelom od oko 3%, uz godišnji rast od oko 6%. Suočena s nerazvijenom domaćom potražnjom i nepoticajnim okruženjem, hrvatska se ponuda ruralnog turizma razvija izuzetno sporo. Iznimka je samo Istra, a donekle i Osječko-baranjska županija"¹ To je daleko ispod mogućnosti koje postoje u ruralnom turizmu, s obzirom na to da je u Republici Hrvatskoj pretežno ruralni prostor, koji čini oko 93% ukupnog prostora.

Ruralni turizam definiran je prirodnim i kulturnim resursima koji se nalaze u ruralnom prostoru, a upravo ti resursi predstavljaju osnovnu bazu za daljnji razvitak ruralnog prostora. Smatra se kako je turizam na ruralnom prostoru jedna

ABSTRACT: Rural tourism in the Republic of Croatia as a special type of tourism was operating and organized in the nineties of the last century. Since then, the number of registered tourist farm families at the state level is constantly in a slow, but upward trend. In the total revenue from tourism in Croatia, rural tourism is only 1% of revenue. It is estimated that rural tourism, including mountain areas, participates in total international travels with a share of about 3%, with annual growth of about 6%. Faced with underdeveloped domestic demand and inadequate environment, Croatian tourism offerings are developing extremely slowly. The only exception is Istria, and, to a certain extent, the Osijek Baranja County"¹ This is far below the opportunities that exist in rural tourism, given that in the Republic of Croatia there is predominantly rural space, which accounts for about 93% of the total area.

Rural tourism is defined by the natural and cultural resources in the rural area, and these resources represent the basic basis for further rural development. It is considered that rural tourism is one of the most promising complementary economic activities in Croatia and that its sustainable development needs to be continuously and planned.

Prof. dr.sc. Mato Bartoluci, red.prof. u trajnom zvanju, Ekonomski fakultet Zagreb telefon: +385 (0)98 218 248 e-mail: mbartoluci@efzg.hr

Zrinka Starešinić, univ. spec. oec., Ph.D. Students telefon: +385 (0)99 3299 450 e-mail: zrstareshinic@gmail.com

Duška Mia Franić, struč.spec.oec. e-mail: franc1980@gmail.com

Filip Bartoluci, mag.oec. e-mail: filip.bartoluci@gmail.com

od najperspektivnijih dopunskih gospodarskih djelatnosti u Hrvatskoj i da treba kontinuirano i planski težiti njegovom održivom razvoju.

Ulaskom u Europsku uniju Hrvatskoj su se otvorile mogućnosti financiranja različitih područja i projekata iz europskih strukturnih i investicijskih fondova, pa tako i financiranje ruralnog turizma.

U pretpristupnom razdoblju na raspolaganju je bio IPARD program. Ulaskom u punopravno članstvo EU, Program ruralnog razvoja dobiva nove mogućnosti, čija ukupna alokacija za RH iznosi 2,383 milijardi eura. Uzevši u obzir ugovorena ulaganja i isplaćene iznose potpora, kako iz IPARD programa tako i iz Mjera 6 i 7 Programa ruralnog razvoja, najveću apsorpciju sredstava bilježi Istarska županija, zatim Osječko-baranjska te Dubrovačko-neretvanska županija. Iako je trend "povlačenja" sredstava iz EU fondova u porastu, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se ruralni turizam konačno sustavno koristio kao djelatnost za revitalizaciju perifernih i slabije razvijenih ruralnih područja Hrvatske. Sukladno Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske 2013-2020, dinamičan razvoj ruralnog turizma Hrvatske bit će rezultat poticajnog poslovnog ozračja, odgovornog destinacijskog menadžmenta te visoke razine uključenosti i posvećenosti svih nositelja turističke politike na nacionalnoj i regionalnoj razini. Kako bi se postigli navedeni strateški ciljevi, potrebno je prije svega intenzivirati provedbu velikih strateških projekata, s posebnim naglaskom na kapitalna ulaganja.

Stoga je cilj ovog rada analizirati ulogu sredstava EU fondova u razvoju ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj. U radu su korištene određene znanstvene metode: metoda istraživanja za stolom (*desk research*) za prikupljanje sekundarnih izvora podataka, metoda analize i sinteze te metoda komparativne analize.

KLJUČNE RIJEČI: EU fondovi, ruralni turizam, razvoj

By joining the European Union, Croatia has opened up the possibility of funding various areas and projects from European structural and investment funds, and thus financing rural tourism. In the pre-accession period, an IPARD program was available. By joining the full EU membership, the EU Rural Development Program gets new opportunities with a total allocation of EUR 2.383 billion for the Republic of Croatia. Taking into account the contracted investments and the amounts paid out of the IPARD program as well as Measures 6 and 7 of the Rural Development Program, the largest absorption of funds is recorded by the Istarska County, then Osijek Baranja and Dubrovačko Neretvanska Canton. Although the trend of "withdrawal" of funds from EU funds is increasing, additional efforts should be made to finally use rural tourism systematically to revitalize the peripheral and less developed rural areas of Croatia. In line with Croatia's Tourism Development Strategy 2013 - 2020, the dynamic development of Croatia's rural tourism will be the result of a stimulating business climate, responsible destination management and a high level of involvement and dedication of all tourism policy holders at the national and regional level. In order to achieve these strategic goals, it is necessary to first and foremost intensify the implementation of major strategic projects with a special emphasis on capital investment.

Therefore, the aim of this paper is to analyze the role of EU funds in the development of rural tourism in the Republic of Croatia. Certain scientific methods have been used in this paper: desk research for collecting secondary data sources, methods of analysis and synthesis, and methods of comparative analysis.

KEY WORDS: EU funds, rural tourism, development

UVOD

Europska unija je regionalna organizacija europskih država čiji je cilj jačanje ekonomske integracije, pomoću koje njezine države članice ostvaruju zajedničke ciljeve, kao što su uravnotežen gospodarski i društveni razvoj, visoka razina zaposlenosti i zaštita prava i interesa građana². Ulaskom u Europsku uniju, Hrvatskoj se otvorio širok spektar financijskih mogućnosti u pogledu financiranja iz europskih fondova i financiranja projekata kroz instrumente kohezijske politike. Strukturni fondovi su financijski instrumenti kojima je cilj postići ekonomsku i socijalnu koheziju na jedinstvenom europskom tržištu. Među značajnijim politikama je Kohezijska politika Europske unije, koja se financira iz 3 glavna fonda: Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond. Osim navedena 3 glavna fonda, na raspolaganju imamo i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (hr. EPFRR, eng. EAFRD) i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije je središnje koordinacijsko tijelo, koje je nadležno za upravljanje ovim fondovima.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj financira restrukturiranje poljoprivrednog i šumarskog sektora, mjere zaštite okoliša i prirode pri upravljanju poljoprivrednim posjedom te diversifikaciju ekonomskih aktivnosti.³ "Ruralno područje obuhvaća regije i područja različitih djelatnosti i krajolika te uključuje prirodni okoliš, poljoprivredna područja i obradive površine, sela, male gradove, regionalne centre i industrijalizirana ruralna područja."⁴ Razlika između ruralnih i urbanih područja u Republici Hrvatskoj temelji se na teritorijalnoj podjeli. Manje administrativne jedinice, općine, smatraju se ruralnim, a gradovi urbanim područjem. Na ruralni prostor otpada oko 93% kopnene površine Hrvatske, gdje živi oko 1/5 stanovništva.⁵ Ruralni turizam je spektar različitih aktivnosti, usluga i dodatnih sadržaja koje organizira ruralno stanovništvo, uglavnom na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima,

INTRODUCTION

The European Union is a regional organization of European states aimed at strengthening economic integration by means of which its Member States achieve common goals, such as balanced economic and social development, high levels of employment and protection of citizens' rights and interests². By joining the European Union, Croatia has opened up a wide range of financial possibilities in terms of funding from European funds and financing projects through cohesion policy instruments. Structural funds are financial instruments aimed at achieving economic and social cohesion in a single European market. Among the more significant policies, the Cohesion Policy of the European Union is funded from three main funds: the Cohesion Fund, the European Regional Development Fund and the European Social Fund. In addition to the three main funds, we also have the European Agricultural Fund for Rural Development (EPFRR, EAFRD) and the European Fund for Maritime Affairs and Fisheries. The Ministry of Regional Development and European Union funds is the central coordinating body responsible for managing these funds.

The European Agricultural Fund for Rural Development finances the restructuring of the agricultural and forestry sector, environmental and nature protection measures in the management of agricultural holdings and the diversification of economic activities.³ "The rural area covers the regions and areas of different activities and landscapes and includes the natural environment, agricultural areas and cultivated areas, villages, small towns, regional centers and industrialized rural areas."⁴ The difference between rural and urban areas in the Republic of Croatia is based on territorial division. Less administrative units, municipalities, are considered rural, and cities are urban areas. Approximately 93% of Croatia's land area lives about 1/5 of the population in the rural area.⁵ Rural tourism is a spectrum of various activities, services and other content organized by

u cilju privlačenja turista u vlastito područje te stvaranja prihoda. On nije nužno dopunska djelatnost na gospodarstvu kojom se stvara dodatni prihod, već može biti i profesionalna djelatnost (primjerice konjički centar, mali obiteljski hotel i sl.). Ruralni turizam pruža razvojne mogućnosti malim poduzetnicima koji su podijeljeni u dvije skupine. Prvu skupinu čine poduzetnici koji su izravno uključeni u turizam (npr. smještajni kapaciteti i ugostiteljski obrti), a drugu skupinu čine oni koji imaju neizravne koristi od turizma (npr. trgovine, benzinske stanice i dr.).⁶ Ruralni turizam poznat je i pod nazivom farmerski turizam i agroturizam. Temeljem brojnih određenja, uobičajeno se definira prema elementima kao što su: ciljevi ruralnog turizma, definicija ruralnog prostora, tržišni segmenti te društveno i kulturno značenje ruralnog područja. Iako Republika Hrvatska raspolaže s oko 93% ruralnog prostora s brojnim atrakcijama i bogatstvima prirodnih i kulturno-povijesnih resursa, ipak ruralni turizam spada među najmanje razvijene vrste turizma u Republici Hrvatskoj. Glavni razlog tome jest višegodišnje ulaganje u razvoj odmorišno-kupališnog turizma u primorskom prostoru Hrvatske, a zapostavljanje ulaganja u razvoj ruralnog turizma.⁷

Prednosti koje donosi ruralni turizam su brojne, a ogledaju se kroz: očuvanje naseljenosti ruralnog prostora, stvaranje većih površina seoskog gospodarstva, poticanje i osposobljavanje seoskog stanovništva za samostalan rad, oživljavanje starih zanata i očuvanje izvornih običaja, proširenje postojeće turističke ponude Hrvatske, ublažavanje sezonskog karaktera turističkog poslovanja i dr.⁸ Da bi ruralni turizam bio dugoročno održiv, njegov razvoj mora poštivati sva načela održivog razvoja: ekološka, socio-kulturna, tehnološka te ekonomska načela.⁹

Predmet ovog rada je odrediti koji europski programi omogućuju financiranje ruralnih područja s naglaskom na turizam i na koji način se koriste njihova sredstva, odnosno koje dodatne koristi su nastale zbog korištenja sredstava EU fondova.

the rural population, mainly on family farms in order to attract tourists into their own area and generate income. It is not necessarily a supplementary activity in the economy that generates additional income, but it can also be a professional activity (for example a horse-riding center, a small family hotel etc.). Rural tourism provides development opportunities for small entrepreneurs who are divided into two groups. The first group consists of entrepreneurs directly involved in tourism (eg. accommodation capacities and catering trades) and the second group consists of those who have indirect benefits from tourism (eg. stores, gas stations, etc.).⁶ Rural tourism is also known as farmer's tourism and agrotourism. Based on numerous definitions, it is usually defined by elements such as: the goals of rural tourism, the definition of rural space, the growing segments and the social and cultural significance of the rural area. Although the Republic of Croatia has about 93% of the rural area with many attractions and riches of natural and cultural historical resources, rural tourism is among the least developed types of tourism in the Republic of Croatia. The main reason for this is the multi-annual investment in the development of holiday bathing in the coastal area of Croatia, and the neglect of investment in the development of rural tourism.⁷

The advantages of rural tourism are numerous and are reflected through: preservation of rural areas, creation of larger areas of rural economy, encouragement and training of rural population for independent work, revival of old trades and preservation of original customs, expansion of existing Croatian tourist offer, mitigation of seasonal character of tourism business and other.⁸ For rural tourism to be sustainable in the long term, its development must respect all principles of sustainable development: ecological, socio-cultural, technological and economic principles.⁹

The subject of this paper is to determine which European programs provide financing for rural areas with an emphasis on tourism and how their funds are used, that is, what additional benefits are incurred through the use of EU funds.

IZVORI FINANCIRANJA RURALNOG TURIZMA IZ SREDSTAVA EU

Pokretanje ruralnog turizma zahtijeva rješavanje pitanja financiranja projekta. Iz tih razloga potrebno je napraviti investicijsku studiju (*feasibility study*), kako bi se definirala veličina investicije i obujam sredstava potrebnih za realizaciju projekta.¹⁰ Financirati se može iz vlastitih sredstava, bespovratnih sredstava (darovnica), kreditnih sredstava i kreditnih linija komercijalnih banaka, ali i iz sredstava Europske unije.

Primarnu ulogu u ruralnom razvitku ima Ministarstvo poljoprivrede, koje treba osigurati da politika ruralnog razvoja izravno pridonese povećanju gospodarske aktivnosti, konkurentnosti, ekonomskom razvitku, kao i dugoročnom povećanju životnog standarda ruralnog stanovništva. Korisnici politike ruralnog razvoja su sve skupine stanovništva, odnosno, korist je čitavom društvu. Program ruralnog razvoja temeljni je dokument za provedbu politike ruralnog razvoja, koji sadrži sve programe i mjere potpore ruralnom razvoju. Uz Ministarstvo poljoprivrede, značajnu ulogu u ruralnom razvitku ima i Ministarstvo turizma.

Sredstva zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2014.-2020. čine dva fonda:

1. Europski poljoprivredni garancijski fond (EAGF/EFGP) – financira prvi stup Zajedničke poljoprivredne politike.
2. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD/EPFRR) – pomaže razvoju ruralnih krajeva u zemljama članicama.

Politika ruralnog razvoja usmjerena je prema jačanju održivosti europskog poljoprivrednog sektora i ruralnih područja kroz ekonomsko, ekološko i socijalno djelovanje. Ciljevi politike ruralnog razvoja su: doprinos konkurentnosti poljoprivrede kroz potpore inovacijama i restrukturiranju, održivo upravljanje prirodnim resursima i ujednačeni teritorijalni razvoj ruralnih područja u EU. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj pomaže putem brojnih mjera i

FINANCIAL SOURCES OF RURAL TOURISM FROM EU FUNDING

Launching rural tourism requires solving project financing issues. For these reasons it is necessary to make a feasibility study to determine the size of the investment and the amount of funds needed for the realization of the project.¹⁰ It can be financed from own resources, grants (grants), loan funds and credit lines of commercial banks, but also from the EU funds.

The primary role of rural development is the Ministry of Agriculture, which should ensure that the rural development policy directly contributes to the increase of economic activity, competitiveness, economic development and the long-term growth of the rural population's living standards. Rural development policy makers are all groups of population, ie, benefiting the entire society. The rural development program is the basic document for rural development policy implementation that includes all programs and support measures for rural development. In addition to the Ministry of Agriculture, the Ministry of Tourism has a significant role in rural development.

The funds of the Common Agricultural Policy for the period 2014-2020 are made up of two funds:

1. The European Agricultural Guarantee Fund (EAGF / EFGP) - finances the first pillar of the Common Agricultural Policy.
2. The European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD / EPFRR) - helps the development of rural areas in the Member States.

The rural development policy is aimed at strengthening the sustainability of the European agricultural sector and rural areas through economic, environmental and social action. The objectives of rural development policy are: contributing to the competitiveness of agriculture through innovation and restructuring support, sustainable resource management and balanced territorial development of rural areas in the EU. The European Agricultural Fund for Rural

aktivnosti, potiče integraciju ruralnih prostora, tj. suradnju ruralnih prostora s okolinom, investicije u ruralne prostore, edukacije, transfer znanja, usluge savjetovanja i brojne druge. Bitno je istaknuti da ovaj fond ne financira samo poljoprivredne projekte nego sve vrste gospodarskih aktivnosti koje pomažu razvoju ruralnih prostora, jačaju njegovu vitalnost i ostanak ljudi na tim područjima.¹¹

U programskom razdoblju 2007.-2013. g. pretpristupni program IPARD imao je sljedeće mjere za ruralni turizam:

1. Mjera 202 Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja,
2. Mjera 301 Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture,
3. Mjera 302 Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti.¹²

U programskom razdoblju 2014.-2020. g. na ruralni turizam odnose se sljedeće mjere:

1. Mjera 6.2. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području,
2. Mjera 6.4. Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima,
3. Mjera 7.1. Sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnose na lokalitete Natura 2000. i druga područja visoke prirodne vrijednosti,
4. Mjera 7.2. Ulaganja u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštedu energije,
5. Mjera 7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.¹³

Iako se sve navedene mjere ne odnose na ruralni turizam, one su izravno ili posredno usmjerene na investicije u ruralni prostor kroz različite djelatnosti, pa i turizam.

Development helps through numerous measures and activities, encourages the integration of rural areas, ie cooperation of rural areas with the environment, investments in rural areas, education, knowledge transfer, counseling services and many others. It is important to point out that this fund does not only finance agricultural projects but all kinds of economic activities that help develop rural areas, strengthen its vitality and stay in those areas.¹¹

In the programming period 2007-2013, the pre-accession program IPARD had the following measures for rural tourism:

1. Measure 202 Preparation and implementation of local rural development strategies,
2. Measure 301 Improvement and development of rural infrastructure,
3. Measure 302 Diversification and development of rural economic activities.¹²

In the programming period 2014-2020, rural tourism refers to the following measures:

1. Measure 6.2. Supporting investment in the start-up of non-agricultural activities in the rural area,
2. Measure 6.4. Investments in the development of non-agricultural activities in rural areas,
3. Measure 7.1. Compilation and update of plans for the development of municipalities and villages in rural areas and their basic services and protection and management plans related to Natura 2000 sites and other areas of high natural value,
4. Measure 7.2. Investments in the development, improvement or expansion of all types of small infrastructure, including investments in renewable energy sources and energy savings,
5. Measure 7.4. Investments in starting, improving or expanding local grassroots services for rural people, including leisure and cultural activities and related infrastructure.¹³

Although all these measures do not relate to rural tourism, they are directly or indirectly directed to investments in rural areas through various activities and tourism.

Financiranje u prepristupnom razdoblju iz IPARD programa 2007.-2013.

IPARD je prepristupni program Europske unije za razdoblje 2007.-2013. godine. Sastavni je dio IPA-e (Instrument prepristupne pomoći, eng. *Instrument for Preaccession Assistance*), čiji su osnovni ciljevi pomoć državama kandidatima i državama potencijalnim kandidatkinjama u njihovom usklađivanju i provedbi pravne stečevine EU te priprema za korištenje budućih EU fondova.¹⁴ Unutar IPARD programa predviđeno je korištenje 7 mjera, u okviru tri prioriteta i to:

- ☞ Pобољшanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice:
  - Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva,
  - Ulaganje u preradu i trženje;
- ☞ Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja:
  - Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika,
  - Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja;
- ☞ Razvoj ruralne ekonomije:
  - Ulaganje u ruralnu infrastrukturu,
  - Diversifikacija gospodarskih aktivnosti.

Korisnici IPARD programa, ovisno o prioritetu, bili su obiteljska poljoprivredna gospodarstva u sustavu PDV-a, obrti i tvrtke u privatnom vlasništvu ili sa do 25% državnog vlasništva u rangi malih, mikro ili srednjih poduzeća, općine i gradovi do 10.000 stanovnika, kao i fizičke i pravne osobe u rangi mikro-poduzeća. Kroz IPARD program, korisnicima u Republici Hrvatskoj bilo je dostupno 179.000.000 EUR (1,3 milijarde HRK) potpore. Dana 19. 12. 2007. g. na Odboru za ruralni razvoj u Bruxellesu program je dobio pozitivno mišljenje, a Europska komisija ga je službeno prihvatila 25. 02. 2008. g. Programom je upravljala Uprava za ruralni razvoj – Upravna direkcija SAPARD/IPARD programa, a provodila ga je Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Funding in the pre-accession period from the IPARD Program 2007-2013

IPARD is the pre-accession program of the European Union for the period 2007-2013. It is an integral part of IPA (Instrument for Preaccession Assistance), whose main objectives are to assist candidate countries and potential candidate countries in their harmonization and implementation of the *acquis communautaire* and prepare for the use of future EU funds.¹⁴ Within the IPARD program, 7 measures are envisaged, within the three priorities, namely:

- ☞ Improving market efficiency and the implementation of Community standards:
  - Investments in agricultural holdings,
  - Investments in processing and marketing;
- ☞ Preparatory actions for the implementation of agri-environmental measures and local rural development strategies:
  - Actions to improve the environment and landscape,
  - Preparation and implementation of local rural development strategies;
- ☞ Development of rural economy:
  - Investing in rural infrastructure,
  - diversification of economic activities.

The beneficiaries of the IPARD program, depending on the priority, were the family farms in the VAT system, crafts and privately owned companies or up to 25% of state ownership in the range of small, micro or medium enterprises, municipalities and cities of up to 10,000 inhabitants, as well as physical and legal entities in the ranking of micro enterprises. Through the IPARD program, beneficiaries in the Republic of Croatia were available EUR 179,000,000 (1.3 billion) of grants. Dana 19.12.2007.g. at the Rural Development Committee in Brussels, the program received a positive opinion, and the European Commission officially accepted it on February 25, 2008. The program was managed by the Directorate for Rural Development - the SAPARD / IPARD Managing Directorate, and implemented by the Agency for Payments in Agriculture, Fisheries and Rural Development.

Unutar IPARD programa ruralni turizam se financirao kroz mjere 202, 301 i 302, koje se vode pod prioritetom 2 – Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja i prioritetom 3 – Razvoj ruralne ekonomije (Tablica 1).

Tijekom provedbe IPARD programa raspisan je 21 krug natječaja. Od toga 3 za mjeru 301, 4 za mjeru 302 i 2 za mjeru 202.

U okviru navedenih mjera u programskom razdoblju 2007.-2013. isplaćen je ukupni iznos potpore u visini 374.782.898,56 kuna (Tablica 2).

Od ukupnog navedenog ulaganja na mjeru 301 odnosi se 276.233.885,89 kn, a mjeri 302 isplaćen je znatno manji iznos, 71.869.855,59 kn. Za mjeru 202 isplaćeno je 26.679.157,08 kn. U okviru

Within the IPARD program, rural tourism was financed under measures 202, 301 and 302, under priority 2 – Preparatory actions for the implementation of agri-environmental measures and local rural development strategies and priority 3 – Development of rural economy (Table 1).

During the IPARD implementation, 21 rounds of competitions were announced. Of which 3 for measure 301, 4 for measure 302 and 2 for measure 202.

Within the above mentioned measures in the 2007-2013 programming period, the total amount of aid was paid in the amount of EUR 50.104.386,47 (Table 2).

Out of the total investment mentioned above, 301 refers to EUR 36.831.185, while the measure 302 is paid a significantly lower amount, EUR

TABLICA 1. PRIORITETI, CILJEVI I MJERE IPARD PROGRAMA U RH KOJE OBUHVAĆAJU MJERE ZA RURALNI TURIZAM

TABLE 1. PRIORITIES, OBJECTIVES AND MEASURES OF THE IPARD PROGRAM IN THE REPUBLIC OF CROATIA INCLUDING RURAL TOURISM MEASURES

PRIORITET PRIORITY	SPECIFIČNI CILJ SPECIFIC OBJECTIVE	MJERA MEASURE
2. Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja i prioritetom 2. Preparatory Actions for the Implementation of Agri-Environmental Measures and Local Rural Development Strategies and Priority	Jačanje i poboljšanje kapaciteta provedbe obveznog pilot projekta u poljoprivrednom okolišu i pristup temeljen na LEADER pristupu Strengthening and Enhancing Capacity to Implement Compulsory Pilot Project in Agricultural Environment and Access Based on LEADER Approach	202 Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja 202 Preparation and implementation of local rural development strategies
3. Razvoj ruralne ekonomije 3. Development of rural economy	Stvaranje boljih životnih uvjeta u ruralnim područjima poboljšanjem ruralne infrastrukture i promicanjem poslovnih aktivnosti Creating better living conditions in rural areas by improving rural infrastructure and promoting business activities	301 Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture 301 Improvement and development of rural infrastructure 302 Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti 302 Diversification and development of rural economic activities

Izvor: IPARD vodič za korisnike / Source: IPARD User Guide

TABLICA 2. UGOVORENI I ISPLAĆENI PROJEKTI IZ IPARD PROGRAMA U RAZDOBLJU 2007.-2013, ZA MJERE KOJE OBUHVAĆAJU FINANCIRANJE RURALNOG TURIZMA
TABLE 2. CONTRACTED AND PAID PROJECTS FROM THE IPARD PROGRAM FOR THE PERIOD 2007-2013, FOR MEASURES COVERING RURAL TOURISM FINANCING

MJERA MEASURE	UGOVORENI IZNOS ULAGANJA (HRK) CONTRACTED INVESTMENT AMOUNT (EUR)	UGOVORENI IZNOS POTPORE (HRK) CONTRACTED AMOUNT OF AID (EUR)	ISPLAĆENI IZNOS ULAGANJA (HRK) PAID AMOUNT OF INVESTMENT (EUR)	ISPLAĆENI IZNOS POTPORE (HRK) THE AMOUNT OF AID PAID (EUR)
Mjera 301	295.667.780,17	295.667.780,17	276.723.751,83	276.233.885,89
Mjera 302	149.529.141,37	74.742.870,06	143.776.491,91	71.869.855,59
Mjera 202	36.000.000,00	36.000.000,00	26.679.157,08	26.679.157,08
UKUPNO	481.196.921,54	406.410.650,23	447.179.400,82	374.782.898,56
Measure 301	39.422.371	39.422.371	36.896.500	36.831.185
Measure 302	19.937.219	9.965.716	19.170.199	9.582647
Measure 202	4.800.000	4.800.000	3.557.221	3.557.221
TOTAL	64.159.590	54.188.087	59.623.920	49.971.053

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (<http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=4408>)

Source: Ministry of Agriculture (<http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=4408>)

mjere 301, prema dostupnim podacima sa stranica Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, najveći ukupni iznos potpore ugovoren je i isplaćen u Istarskoj županiji, u visini 63.889.754,73 kuna, što čini 23,13% ukupnih isplaćenih sredstava u navedenom programskom razdoblju, zatim u Osječko-baranjskoj županiji, iznos od 30.439.238,93 kune, i Zadarskoj županiji, u visini 24.741.835,89 kuna, odnosno 9%.

Iako je iz ovih izvora financiran veliki dio projekata u ruralnom turizmu, ipak je iskorišten samo dio ugovorenih sredstava jer su nedostajali valjani projekti.

Program ruralnog razvoja (EAFRD) 2014.-2020.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (Agricultural Fund for Rural Development, EPFRR/EAFRD) ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja. Financira se sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike

9.582647. For measure 202, EUR 3.557.221 was paid. Under Measure 301, and according to the available data from the Agricultural Payments Agency, Fisheries and Rural Development Agency pages, the highest total amount of aid was contracted and paid in the County of Istria to the amount of EUR 8.518.634, which represents 23.13% of total paid offs in the mentioned programming period, then in Osijek-Baranja County the amount of EUR 4.058.565 and the Zadar County amounted to EUR 3.298.911 or 9%.

Although a large part of rural tourism projects were financed from these sources, only a portion of the contracted funds was used because of the lack of valid projects.

Rural Development Program (EAFRD) 2014-2020

The European Agricultural Fund for Rural Development (EPFRR / EAFRD) aims to strengthen the European rural development

TABLICA 3. SREDSTVA ISPLAĆENA IZ MJERE 6 I MJERE 7 PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA ZA RAZDOBLJE OD 2016.-2018. GODINE
TABLE 3. FUNDS PAID FROM MEASURE 6 AND MEASURE 7 OF THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAM FOR THE PERIOD 2016-2018

MJERA / GODINA MEASURE / YEAR	UKUPNO ISPLAĆENA EU POTPORA (HRK) TOTAL EU AID PAID (EUR)	UKUPNO ISPLAĆENA HR POTPORA (HRK) TOTAL SUBSIDIES PAID TO HR (EUR)	UKUPNO ISPLAĆENA POTPORA (HRK) TOTAL PAID SUPPORT (EUR)
Mjera 6 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja	216.400.190,91	32.730.405,02	249.130.595,93
2016	70.459.393,40	10.911.257,84	81.370.651,24
2017	73.308.823,76	9.476.462,64	82.785.286,40
2018	72.631.973,75	12.342.684,54	84.974.658,29
Mjera 7 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima	18.152.965,95	3.203.464,61	21.356.430,56
2016	2.556.886,05	451.215,20	3.008.101,25
2017	13.323.797,52	2.351.258,41	15.675.055,93
2018	2.272.282,38	400.991,00	2.673.273,38
SVEUKUPNO	234.553.156,86	35.933.869,63	270.487.026,49
Measure 6 - Development of agricultural holdings and businesses	28.853.359	4.364.054	33.217.412
2016	9.394.585	1.454.834	10.849.420
2017	9.774.509	1.263.528	11.038.038
2018	9.684.263	1.645.691	11.329.954
Measure 7 - Basic Services and Renovation of Villages in Rural Areas	2.420.395	427.129	2.847.524
2016	340.918	60.162	401.080
2017	1.776.506	313.501	2.090.007
2018	302.971	53.465	356.436
TOTAL	31.273.754	4.791.183	36.064.937

Izvor: Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
Source: Agency for Payments in Agriculture, Fisheries and Rural Development

(ZPP) i pridonosi ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020.

U prethodnom financijskom razdoblju, od 2007.-2013., programu je namijenjeno 96,4 milijarde eura. U novom financijskom razdoblju, 2014.-

policy. Financed by means of the Common Agricultural Policy (CAP) and contributes to the achievement of the Europe 2020 strategy goals.

In the previous financial period, 2007-2013 the program is intended for 96.4 billion euros. In

2020., predviđeni proračun za poljoprivredni program i ruralni razvoj iznosi 95,57 milijardi eura, što je 24,4% od ukupnog proračuna. Za Program ruralnog razvoja 2014.-2020. ukupna alokacija iznosi 2,383 milijardi eura, a Republici Hrvatskoj iz EAFRD fonda na raspolaganju će biti 2,026 milijardi eura.¹⁵ Od 20 mjera EAFRD programa 2014.-2020., na ruralni turizam odnose se: mjera M6 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja i mjera M7 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima¹⁶ (Tablica 3).

Sredstva navedena u Tablici 3 odnose se na isplatu svih podmjera u okviru Mjere 6 i Mjere 7, a ne samo na mjere iz kojih se financira ruralni turizam. Kao što je vidljivo kod isplate sredstava potpora iz EAFRD programa, potrebno je osigurati 15% sredstava učešća RH kako bi se odobrila EU sredstva planirana u okviru proračuna Ministarstva poljoprivrede. Navedeni iznosi isplaćenih potpora kroz mjeru 6 ne obuhvaćaju sredstva kojima se financira ruralni turizam već mjere 6.1. i 6.3. za koje su i provedeni natječaji. Što se tiče sredstava iz Programa ruralnog razvoja koja su usmjerena direktno na financiranje razvoja ruralnog turizma, ista se u razdoblju od 2016. do danas odnose na provedene natječaje i potpore za mjeru 7.1. i 7.2. U Tablici 4 prikazane su isplate sredstava po navedenim podmjerama.

U promatranom razdoblju za poticanje razvoja ruralnog turizma isplaćen je iznos od 21.356.430,56 kuna, od toga 18.152.965,95 kuna iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i ostatak iz sredstava učešća RH. Iako je u 2017. godini vidljiv pozitivan trend iskorištenosti sredstava u odnosu na prethodnu godinu, s obzirom na to da se radi u ulaganjima u projekte za koje je moguće ostvariti i do 70.000 eura za Podmjeru 7.1., odnosno 1.000.000 eura za podmjeru 7.2., može se zaključiti da je stupanj realizacije sredstava iz EU fondova nezadovoljavajuć i nije na razini prosjeka iskorištenosti sredstava zemalja članica EU.

Analizom stanja isplaćenih sredstava u pretprijetnom razdoblju i sredstava isplaćenih

the new financial period 2014-2020 the budget for agriculture and rural development amounts to 95.57 billion euros, which is 24.4% of the total budget. For Rural Development Program 2014-2020. the total allocation amounts to 2.383 billion euros, and the Republic of Croatia from the EAFRD Fund will be available at 2.026 billion euros.¹⁵ Of the 20 EAFRD 2014-2020 measures, rural tourism refers to: M6 Measure – Development of Agricultural Holdings and Operations and Measures M7 – Basic Services and Rural Reclamation in Rural Areas¹⁶ (Table 3).

The funds listed in Table 3 relate to the disbursement of all measures under Measures 6 and Measure 7, not just to the measures financed by rural tourism. As is apparent when disbursing aid from the EAFRD program, it is necessary to provide 15% of the funds of the Republic of Croatia to approve EU funds planned under the Ministry of Agriculture budget. The above mentioned amounts of aid paid under measure 6 do not include resources financed by rural tourism 6.1. and 6.3. for which tenders were also conducted. As far as funds from the Rural Development Program are concerned, which are directly directed towards the financing of rural tourism development, in the period from 2016 to the present, they are related to the bidding and support measures. 7.1. and 7.2. Table 4 shows the payment of the funds by the following amounts.

In the observed period, the amount of EUR 2.847.527 was paid, of which EUR 2.420.395 from the European Agricultural Fund for Rural Development and the remainder from the funds of the Republic of Croatia. Although in 2017 a positive trend of utilization of funds was observed in comparison with the previous year, and considering that investments in projects for which it is possible to realize up to EUR 70,000 for Submitting 7.1. or EUR 1.000.000 for subtraction 7.2. it can be concluded that the level of realization of funds from EU funds is unsatisfactory and not at the level of utilization of the funds of EU member states.

TABLICA 4. SREDSTVA ISPLAĆENA IZ EAFRD ZA FINANCIRANJE PODMJERE 7.1. I 7.2. U RAZDOBLJU OD 2016 DO DANAS

TABLE 4. FUNDS PAID FROM EAFRD FOR FINANCING SUB-MEASURES 7.1. AND 7.2. IN THE PERIOD FROM 2016 TO PRESENT

MJERA / GODINA / PODMJERA MEASURE / YEAR / SUB-MEASURE	UKUPNO ISPLAĆENA POTPORA (HRK) TOTAL PAID SUPPORT (EUR)	UKUPNO ISPLAĆENA EU POTPORA (HRK) TOTAL EU AID PAID (EUR)	UKUPNO ISPLAĆENA HR POTPORA (HRK) TOTAL SUBSIDIES PAID TO HR (EUR)
Mjera 7 - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima	21.356.430,56	18.152.965,95	3.203.464,61
2016	3.008.101,25	2.556.886,05	451.215,20
7.1	3.008.101,25	2.556.886,05	451.215,20
7.2	0,00	0,00	0,00
2017	15.675.055,93	13.323.797,52	2.351.258,41
7.1	15.675.055,93	13.323.797,52	2.351.258,41
7.2	0,00	0,00	0,00
2018	2.673.273,38	2.272.282,38	400.991,00
7.1	614.870,97	522.640,33	92.230,64
7.2	2.058.402,41	1.749.642,05	308.760,36
Measure 7 - Basic Services and Renovation of Villages in Rural Areas	2.847.527	2.420.395	427.129
2016	401.080	340.918	60.162
7.1	401.080	340.918	60.162
7.2	0,00	0,00	0,00
2017	2.090.007	1.776.506	313.501
7.1	2.090.007	1.776.506	313.501
7.2	0,00	0,00	0,00
2018	356.436	302.970	53.465
7.1	81.983	69.685	12.298
7.2	274.454	233.285	41.168

Izvor: Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
 Source: Agency for Payments in Agriculture, Fisheries and Rural Development

u razdoblju od posljednje tri godine može se zaključiti da je neophodno uložiti dodatne napore za realizaciju, tj. korištenje sredstava EU fondova. Uvidom u planirana proračunska sredstva za Program ruralnog razvoja vidljiva

By analyzing the state of the funds disbursed in the pre-accession period and the funds disbursed over the last three years, it can be concluded that additional efforts are needed to realize the EU funds funds. By looking at the budget funds

su znatna odstupanja kompletnog plana od realizacije, odnosno uredno se planira daleko veća isplata potpora od krajnje realizacije s 31. 12. svake godine. Tako je npr. u 2017. godini ukupan plan na Programu ruralnog razvoja za potpore iznosio 2.275.399.585 kuna, dok je izvršenje na kraju godine bilo 1.432.891.930,95 kuna, odnosno 63%.

Nastavno na ograničeni broj spremnih projekata za financiranje iz EU fondova, spori napredak i kašnjenja u pripremi i provedbi projekata te dugotrajne upravne postupke odobravanja akata koji se odražavaju na stupanj iskorištenosti navedenog sredstva EU fonda, sukladno strateškim ciljevima RH za 2018. godinu, planira se intenziviranje provedbe velikih strateških projekata s posebnim naglaskom na kapitalna ulaganja.

Na raspolaganju će svake godine do 2020. biti natječaji za mjere 6.2. i 6.4., gdje poduzetnici, ukoliko zadovolje uvjete natječaja, mogu ishoditi i 50.000 eura, odnosno 100% prihvatljivih ulaganja bespovratno. Prihvatljiva ulaganja odnose se na izgradnju ili rekonstrukciju kuća za odmor, soba i apartmana u naseljima do 5.000 stanovnika te njihovo opremanje, uključujući i izgradnju bazena i uređenje okoliša. Ukoliko poduzetnik ulazi u veća ulaganja u ruralnom turizmu, može podnijeti prijavu na natječaj za Mjeru 6.4., koja omogućuje bespovratna sredstva do 70% prihvatljivog ulaganja, u maksimalnom iznosu od 200.000 eura. Ujedno, na raspolaganju stoji i najizdašnija Podmjera 7.4., gdje prihvatljivi troškovi potpore iznose do 1.000.000 eura, a obuhvaća prije svega izgradnju infrastrukture, tj. kapitalna ulaganja u naseljima s najviše 5.000 stanovnika.

Moguće je zaključiti da EU fondovi do danas nisu iskorišteni u skladu s potrebama i mogućnostima. Ipak, EU fondovi za turizam osiguravaju snažan razvoj te gospodarske djelatnosti, što ima pozitivan utjecaj na cjelokupno gospodarstvo.

planned for the Rural Development Program, there are significant deviations from the complete plan of implementation, ie a far higher grant of grants from the final realization on 31.12. Thus, for example, in 2017, the total budget for the Rural Development Program amounted to EUR 303 mil, while the execution at the end of the year was EUR 191 mil or 63%.

Following the limited number of ready-made EU funding projects, sluggish progress and delays in project preparation and implementation, and long-term administrative procedures for approving acts reflecting the utilization of the EU fund's appropriation in line with the strategic goals of the Republic of Croatia for 2018, plans to intensify the implementation of major strategic projects with special emphasis on capital investment.

Available for each year by 2020, there will be tenders for measures 6.2. and 6.4. where entrepreneurs can meet 50,000 euros or 100% of eligible investments if they meet the conditions of the tender. Eligible investments relate to the construction or reconstruction of holiday homes, rooms and suites in settlements up to 5,000 inhabitants and their furnishing including pool construction and landscaping. If an entrepreneur enters a larger investment in rural tourism, he can file a tender for Measure 6.4 that grants grants up to 70% of the eligible investment, up to a maximum of 200,000 euros. At the same time, the most prominent Submax 7.4 is available. where eligible support costs amount to up to EUR 1 000 000 and includes above all the construction of infrastructure ie capital investments in settlements with a maximum of 5,000 inhabitants.

It can be concluded that Eu funds have not been utilized to date with needs and possibilities. However, EU tourism funds provide a strong development of this economic activity, which has a positive impact on the entire economy.

ZAKLJUČAK

Prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020., daljnji razvoj ruralnog turizma treba se temeljiti na obogaćivanju ponude obiteljskih seoskih gospodarstava, ponajviše kroz uspostavu lokalnih i regionalnih ljudskom rukom stvorenih atrakcija, kao što su vinski podrumi, rekreacijski sadržaji, vidikovci, tematski parkovi i slično. Prioritet bi trebao biti tematiziranje ponude grupiranjem seoskih domaćinstava (udruživanje po principu klastera) prema različitim temama (npr. obiteljska, gospodarstva s organskom proizvodnjom, s programima jahanja, cikloturizma i dr.); za svaku temu razrađuju se zasebni standardi.¹⁷ Potrebno je stvoriti osnovu za poticanje razvoja ruralnog turizma kao važnog dijela ukupne turističke ponude sa svrhom oblikovanja konkurentnog i tržišno prepoznatljivog turističkog proizvoda.¹⁸ Stoga bi prvenstveno trebalo poraditi na identificiranim problemima kao što su: nedovoljna educiranost, glomaznost aparata državne, regionalne i lokalne samouprave i njihova slaba koordiniranost, koji su ujedno i razlog slabe alociranosti sredstava. Da bi se što bolje iskoristile mogućnosti sufinanciranja iz EU fondova za ruralni turizam, potrebno je izraditi kvalitetne projekte koji će pridonijeti unapređenju i rastu gospodarstva. Također, time će se povećati i stupanj zaposlenosti i poboljšat će se konkurentnost turističkog sektora, stoga je nužno potaknuti, educirati i uputiti krajnje korisnike u otvorene mogućnosti bespovratnih sredstava koja im stoje na raspolaganju.

CONCLUSION

According to the Tourism Development Strategy of the Republic of Croatia by 2020, further development of rural tourism should be based on enriching the supply of family farms, primarily through the establishment of local and regional human-created attractions such as wine cellars, recreational facilities, gazebo, theme parks and the like. The priority should be to target the supply by grouping rural households (clustering) according to different topics (eg family, organic production, riding programs, cyclotourism etc.); separate standards are elaborated for each topic.¹⁷ It is necessary to create the basis for encouraging the development of rural tourism as an important part of the overall tourist offer with the aim of forming a competitive and marketable tourist product.¹⁸ Priority should therefore be given to identified problems such as: inadequate education, the bulk of state apparatus, regional and local self-government and their poor coordination, which are also the reason for the poor allocation of funds. In order to make the most of the possibilities of cofinancing from EU rural tourism funds, it is necessary to produce quality projects that will contribute to the improvement and growth of the economy. Also, this will also increase the level of employment and improve the competitiveness of the tourism sector, so it is necessary to encourage, educate and direct end users to the open possibilities of their available funding.

BILJEŠKE

- ¹ Demonja i Ružić (2010), str. 103.
- ² Kandžija, V. i Cvečić, I. (2010), *Ekonomika i politika Europske unije*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 6.
- ³ Mintas Hodak, Lj., ur. (2010), *Europska unija*, Zagreb: MATE d.o.o., str. 611.
- ⁴ Biblioteka.hr. Raspoloživo na: <http://www.bioteka.hr/modules/lexikon/entry.php?entryID=408> [pristupljeno 10. 05. 2018.]
- ⁵ Geić, S. (2011), *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Split: Sveučilište u Splitu, str. 385.
- ⁶ Sedmak, G., Smolčić, J. D., Kociper, T. i Planinc, T., ur. (2015), *Poticajne ruralnog turizma*, Koper: Založba Univerze na Primorskem i Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, str. 55.
- ⁷ Šire o tome u disertaciji dr. Mateja Petračić *Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma* (2018), Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, str. 240.
- ⁸ Geić, S. (2011), *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Split: Sveučilište u Splitu, str. 369-370; 385.
- ⁹ Vukonić, B., Keča, K. (2001), *Turizam i razvoj*, Zagreb: Mikrorad, str. 190.
- ¹⁰ Šire o tome u: Bartoluci, M. (2013), *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva*, Zagreb: Školska knjiga, str. 389.
- ¹¹ Tufekčić, M. i Tufekčić, Ž. (2013), *EU politike i fondovi 2014-2020*, drugo izdanje, Zagreb: Plavi partner d.o.o., str. 47-50.
- ¹² <http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7>
- ¹³ Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., popis mjera s osnovnim informacijama; dostupno na: https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/MPS_program-ruralnog-razvoja-RH_200x275_v6-LQ.pdf
- ¹⁴ IPARD. Raspoloživo na: <http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7>
- ¹⁵ Europski fondovi. Raspoloživo na: <http://europski-fondovi.eu/eafrd>
- ¹⁶ Ministarstvo poljoprivrede, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., popis mjera s osnovnim informacijama, ožujak 2015, str 12-15. Raspoloživo na: <https://ruralnirazvoj.hr/mjere>
- ¹⁷ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine.
- ¹⁸ Geić, S. (2011), *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Split: Sveučilište u Splitu, str. 405.

REFERENCES

- ¹ Demonja i Ružić (2010), p. 103.
- ² Kandžija, V. and Cvečić, I. (2010), *Economics and Politics of the European Union*, Faculty of Economics, University of Rijeka, p. 6.
- ³ Mintas Hodak, Lj., ur. (2010), *European Union*, Zagreb: MATE d.o.o., p. 611.
- ⁴ Biblioteka.hr. <http://www.bioteka.hr/modules/lexikon/entry.php?entryID=408>
- ⁵ Geić, S. (2011), *Management of Selective Forms of Tourism*, Split: University of Split, p. 385.
- ⁶ Sedmak, G., Smolčić, J. D., Kociper, T. and Planinc, T., ur. (2015), *Incentive Rural Tourism*, Koper: Založba of University of Primorska and Faculty of Tourism and Hospitality Management, p. 55.
- ⁷ More about this, in the Dr Mateja Petračić's Statement, *Entrepreneurial Projects in Sustainable Rural Development* (2018), Faculty of Tourism Management and Tourism in Opatija, p. 240.
- ⁸ Geić, S. (2011), *Management of Selective Forms of Tourism*, Split: University of Split, p. 369-370; 385.
- ⁹ Vukonić, B., Keča, K. (2001), *Tourism and Development*, Zagreb: Mikrorad, p. 190.
- ¹⁰ More on this in: Bartolucci, M. (2013), *Managing the Development of Tourism and Entrepreneurship*, Zagreb: Školska knjiga, p. 389.
- ¹¹ Tufekčić, M. and Tufekčić, Ž. (2013), *EU Policy & Funds 2014-2020*, Second Edition, Zagreb: Blue Partner d.o.o., p. 47-50.
- ¹² <http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7>
- ¹³ The Rural Development Program of the Republic of Croatia for the period 2014-2020 list of basic information measures; available at: https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/MPS_program-ruralnog-razvoja-RH_200x275_v6-LQ.pdf
- ¹⁴ IPARD. Available on: <http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7>
- ¹⁵ European funds. Available on: <http://europski-fondovi.eu/eafrd>
- ¹⁶ Ministry of Agriculture, Rural Development Program of the Republic of Croatia for the Period 2014-2020, List of Measures with Basic Information, March 2015, pp. 12-15. Available on <https://ruralnirazvoj.hr/mjere>
- ¹⁷ Croatia's Tourism Development Strategy by 2020.
- ¹⁸ Geić, S. (2011), *Management of Selective Forms of Tourism*, Split: University of Split, p. 405.

LITERATURA / LITERATURE

BARTOLUCI, M. (2013), *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva*. Zagreb: Školska knjiga

DEMONJA, D., RUŽIĆ, P. (2010), *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*. Zagreb: Meridijani

GEIĆ, S. (2011), *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu

KANĐIJA, V., CVEČIĆ, I. (2010), *Ekonomika i politika Europske unije*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci

MINTAS HODAK, LJ. (ur.) (2010), *Europska unija*. Zagreb: MATE d.o.o.

PETRAČIĆ, M. (2018), *Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma*, dr. disertacija. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

SEDMAK, G., SMOLČIĆ, J. D., KOCIPER, T. i PLANINC, T. (ur.) (2015), *Poticajne ruralnog turizma*.

Koper: Založba Univerze na Primorskem i Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

VUKONIĆ, B., KEČA, K. (2001), *Turizam i razvoj*. Zagreb: Mikrorad

TUFEKČIĆ, M. i TUFEKČIĆ, Ž. (2013), *EU politike i fondovi 2014-2020*, drugo izdanje. Zagreb: Plavi partner d.o.o

Internetski izvori / Internet sources

<http://www.bioteka.hr/modules/lexikon/entry.php?entryID=408>

<http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7>

https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/MPS_program-ruralnog-razvoja-RH_200x275_v6-LQ.pdf

<http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=7>

<https://ruralnirazvoj.hr/mjere>

<http://europski-fondovi.eu/efrd>